

Sammanfattning

Fråga om arbetstagarbegreppet. En skorstensfejarmästare som utfört sotningsverksamhet för en kommuns räkning har inte ansetts vara arbetstagare.

ARBETSDOMSTOLEN

DOM
2005-04-06Dom nr 33/05
Mål nr B 98/04

KLAGANDE

Ulf Henriksson, 480320-4033, Måsvägen 4, 280 10 SÖSDALA
Ombud och biträde enligt rättshjälpslagen: advokaten Gunnar Persson,
Frykholmsgatan 6, 281 31 HÄSSLEHOLM

MOTPART

Hässleholms kommun, Stadshuset, 281 80 HÄSSLEHOLM
Ombud: advokaten Siv Ann Andermyr, Advokatfirman Andermyr
Gustafsson Lindén HB, Box 3152, 103 63 STOCKHOLM

SAKEN

avskedande

ÖVERKLAGAD DOM

Hässleholms tingsrätts dom 2004-06-24 i mål T 1480-03

Tingsrättens dom, se bilaga.

Yrkanden m.m.

Ulf Henriksson har yrkat att Arbetsdomstolen med ändring av tingsrättens dom skall bifalla hans vid tingsrätten förda talan samt befria honom från att ersätta Hässleholms kommuns (kommunen) rättegångskostnader vid tingsrätten. Ulf Henriksson har vidare yrkat ersättning för rättegångskostnader vid såväl tingsrätten som i Arbetsdomstolen.

Kommunen har bestritt ändring samt yrkat ersättning för rättegångskostnader i Arbetsdomstolen.

Ulf Henriksson har, för den händelse hans talan skulle komma att lämnas utan bifall, hemställt att Arbetsdomstolen med stöd av 5 kap. 2 § första stycket arbetstvistlagen skall förordna att vardera parten skall bära sin rättegångskostnad i Arbetsdomstolen.

Målet har avgjorts efter huvudförhandling. Vid denna har på Ulf Henrikssons begäran förnyat förhör under sanningsförsäkran ägt rum med honom själv samt förnyade vittnesförhör hållits med Ingvar Eriksson, Åke Persson och Benny Ståhl. På kommunens begäran har vittnesförhören med Per Henningsson och Carl-Gustav Anderberg förebringats genom uppspelning av tingsrättens band. Parterna har lagt fram samma skriftliga bevisning som i tingsrätten.

Parterna har till utveckling av sin talan anfört i huvudsak detsamma som finns antecknat i tingsrättens dom.

Domskäl

Tvisten mellan parterna gäller frågan om Ulf Henriksson varit att betrakta som arbetstagare eller uppdragstagare i förhållande till kommunen.

Anställningsskyddslagen grundas på det s.k. civilrättsliga arbetstagarbegreppet. Innebörden av detta begrepp, när det gäller att avgöra om ett arbetstagarförhållande eller ett uppdragsförhållande föreligger, har utvecklats i rättstillämpningen. Enligt föreliggande praxis skall domstolen göra en helhetsbedömning av samtliga omständigheter i det enskilda fallet. Hänsyn skall inte bara tas till innehållet i avtalet mellan parterna utan även till sådana omständigheter som inte har omedelbar anknytning till detta avtal men som är ägnade att belysa hur avtalsförhållandet bör uppfattas. De nu redovisade principerna för gränsdragningen mellan anställningsavtal och uppdragsavtal innebär att någon avgörande vikt inte skall fästas vid hur parterna själva har rubricerat eller uppfattat rättsförhållandet. Bestämmande blir i stället hur parterna reglerat avtalsförhållandet i skilda hänseenden och hur omständigheterna i övrigt är beskaffade. Parterna kan alltså inte avgöra hur avtalet skall karaktäriseras bara genom att sätta en viss rubrik på avtalet. Detta synsätt ligger i direkt linje med att den arbetsrättsliga lagstiftningen är i sina grunddrag tvingande till arbetstagarens förmån och kan därmed inte sättas åsido genom avtal. Den vanligaste avtalsrelationen som avses härmed är att parterna betecknat avtalsrelationen som ett uppdragsavtal. I detta fall är situationen den motsatta. Kommunen har i två beslut rubricerat avtalsförhållandet som just en anställning. Normalt sett skall en part i ett avtal kunna förlita sig på ett sådant besked men uttalandena om att avgörande vikt inte skall fästas vid hur parterna själva har rubricerat eller uppfattat rättsförhållandet äger relevans även i en sådan situation. Även i en situation som den föreliggande där avtalsrelationen betecknats som en anställning skall det göras en helhetsbedömning av samtliga omständigheter i det enskilda fallet.

Arbetsdomstolen anser i likhet med tingsrätten att en helhetsbedömning ger vid handen att Ulf Henriksson inte varit arbetstagare hos kommunen. Anställningsskyddslagen har därför inte varit tillämplig på parternas avtalsrelation. Ulf Henrikssons ändringsyrkande kan därför inte vinna bifall. Tingsrättens dom skall därmed fastställas.

Rättegångskostnader

Arbetsdomstolen finner inte skäl att med tillämpning av 5 kap. 2 § första stycket arbetstvistlagen frångå huvudregeln om tappande parts ansvar för motpartens rättegångskostnad. Ulf Henriksson skall därför förpliktas att ersätta kommunen för rättegångskostnader i Arbetsdomstolen. Vad kommunen därvid yrkat är skäligt. Yrkat belopp är exklusive mervärdesskatt.

Domslut

1. Arbetsdomstolen fastställer tingsrättens dom.
2. Ulf Henriksson skall ersätta Hässleholms kommun för rättegångskostnader i Arbetsdomstolen med femtiofemtuseniohundratjugoåtta (55 928) kr, varav 55 000 kr avser ombudsarvode, med ränta på det förstnämnda beloppet enligt 6 § räntelagen från dagen för denna dom till dess betalning sker.
3. Arbetsdomstolen fastställer ersättning enligt rättshjälpslagen åt Gunnar Persson för det biträde han lämnat Ulf Henriksson i Arbetsdomstolen med femtioniotusen trehundra två (59 302) kr, varav 39 060 kr för arbete, 13 875 kr för tidspillan och 6 367 kr för utlägg. Av ersättningen utgör 11 860 kr mervärdesskatt.

Ledamöter: Cathrine Lilja Hansson, Dag Ekman, Inga Jerkeman, Jan Nordin, Ylva Tengblad, Inger Öhrn Karlsson och Karl-Erik Svensson. Enhälligt.

Sekreterare: Inge-Marie Nilsson

Bilaga

Tingsrättens dom (ledamöter: Bengt-Åke Jönsson, Theod Adelswärd och Karin Mårtensson-Telde)

BAKGRUND

U.H. har från den 1 maj 1988 haft befattningen skorstensfejarmästare i Hässleholm C – Vinslöv – Sösdala sotningsdistrikt och från den 1 januari 1990 samma befattning i Bjärnum – Hästveda – Vittsjö sotningsdistrikt. U.H. startade 1990 Hässleholms Sotningsväsende AB genom vilket bolag han bedrev sotningsverksamheten i distriktet. Han gjorde i detta företag omfattande satsningar på s k OVK-besiktningar men satsningen misslyckades och bolaget försattes i konkurs den 19 januari 1994. U.H., som ådragit sig personligt betalningsansvar för skulder i bolagets konkurs, fick nu anställning i Nya Hässleholms sotningsväsende AB. Detta bolag ägdes av B.N. och T.L. men U.H. hade inledningsvis ett optionsavtal på aktier i bolaget. Sedan tvister uppstått mellan U.H. och B.N. och B.N. börjat misstänka att U.H. gjort sig skyldig till ekonomiska oegentligheter mot bolaget avskedades han från Nya Hässleholms sotningsväsende AB med omedelbar verkan i början av år 1999 och polisanmäldes av bolaget. Sedan kommunen förordnat L.J. som t f skorstensfejarmästare fortsatte bolaget under en tid sotningsverksamheten i distriktet. Även Nya Hässleholms sotningsväsende AB under ledning av B.N. försattes emellertid i konkurs under våren 1999. U.H. anställdes då i ett av hans son M.H. nystartat bolag med firma UM Sot & Vent AB. Sotningsverksamheten kom därefter att bedrivas i detta bolag. I samband med att UM Sot & Vent AB övertog verksamheten undertecknade kommunen och U.H. den 11 maj respektive den 13 april 1999 ett skriftligt avtal enligt vilket kommunen bl a skulle ha rätt att häva avtalet om sotning med U.H. om denne dömdes för ekonomisk brottslighet som hade samband med hans nuvarande eller tidigare sotningsverksamhet. U.H. åtalades den 5 juli 2001 för grov trolöshet mot huvudman och dömdes den 29 november samma år för detta brott till ett års fängelse. Efter överklagande från U.H. ändrade Hovrätten över Skåne och Blekinge den 27 november 2002 påföljden till villkorlig dom i förening med 120 dagsböter. Sedan U.H. överklagat hovrättens dom beslutade Högsta domstolen den 18 juni 2003 att inte meddela prövningstillstånd. I en skrift daterad den 11 september 2003 hävde kommunen avtalet med U.H. om sotning i Hässleholmsområdet.

YRKANDEN M M

U.H. har yrkat att tingsrätten

1. förklarar Hässleholms kommuns avskedande av honom som skorstensfejarmästare för distriktet Hässleholms C – Vinslöv – Sösdala – Bjärnum – Hästveda – Vittsjö ogiltigt,
2. förklarar att Hässleholms kommun är skyldigt att ersätta U.H. för den skada han lider till följd av det felaktiga avskedandet och
3. beslutar att U.H:s anställning skall bestå tills tvisten slutligt avgjorts.

Därutöver har han yrkat ersättning för sina rättegångskostnader.

Hässleholms kommun (nedan kommunen) har bestritt käromålet i dess helhet.

Kommunen har vidare yrkat ersättning för sina rättegångskostnader.

RÄTTSLIGA GRUNDER

U.H. har som rättslig grund för sin talan anfört att han sedan maj 1988 varit anställd av kommunen som skorstensfejarmästare, att anställningsförhållandet inte upphört och att kommunen saknat giltiga skäl för att avskeda honom. Genom att avskeda honom utan giltiga skäl har kommunen orsakat honom ekonomisk skada för vilken man är ersättningsskyldig.

Kommunen har som grund för sitt bestridande anfört följande. I första hand gör kommunen gällande att något anställningsförhållande aldrig förelegat mellan kommunen och U.H. Tilläggsavtal har tecknats mellan parterna, med anledning av en inledd förundersökning, vari U.H. vidgår att uppdragsavtal föreligger och att detta kan hävas om U.H. döms för ekonomisk brottslighet som har samband med hans sotningsverksamhet. U.H. har därefter, genom dom som vunnit laga kraft, dömts till ansvar för trolöshet mot huvudman och brottet har nära samband med hans uppdrag som skorstensfejarmästare, vilket gett kommunen rätt att häva avtalet på sätt som skett. – Skulle tingsrätten finna att ett anställningsförhållande ursprungligen förelegat har detta upphört antingen år 1991, då U.H. formellt avfördes som anställd i kommunens register eller i vart fall år 1994 då han övergick till att vara heltidsanställd i ett av andra personer helägt aktiebolag. – Skulle tingsrätten finna att ett anställningsförhållande alltjämt förelåg i september 2003 har anställningen i vart fall upphört genom kommunens hävningsförklaring den 11 september 2003 varvid kommunen haft saklig grund för uppsägning.

PARTERNAS UTVECKLING AV TALAN

U.H. har till utveckling av sin talan anfört följande. Han anställdes genom beslut av räddningsnämnden i Hässleholms kommun fr o m 1988-05-01 som skorstensfejarmästare i distriktet Hässleholm C – Vinslöv – Sösdala. Genom beslut av räddningsnämnden i Hässleholms kommun utökades anställningen fr o m 1990-01-01 till att omfatta sotningsområdena Hässleholm C – Sösdala – Vinslöv – Bjärnum – Hästveda – Vittsjö.

U.H. är inte fackligt ansluten. Kommunen avskedade U.H. med omedelbar verkan från tjänsten som skorstensfejarmästare genom hävningsförklaring daterad 2003-09-11. Vid sammanträde med byggnadsnämndens arbetsutskott 2003-09-24 klargjordes för U.H. att han genom hävningsförklaringen var avskedad med omedelbar verkan från tjänsten och att kommunen skulle utse annan skorstensfejarmästare. Som grund för avskedandet åberopades att U.H. dömts för ekonomisk brottslighet som hade samband med hans

sotningsverksamhet och att kommunen hade rätt till att avskeda honom p.g.a. ett tilläggsavtal från 1999.

U.H. har fullgjort tjänsten som skorstensfejarmästare sedan tilläggsavtalet ingicks 1999 utan anmärkning. Det är i och för sig rätt att U.H. dömts mot sitt nekande för trolöshet mot huvudman till villkorlig dom och dagsböter. Domen gällde brott som skulle ha begåtts under tiden april 1995 till november 1997. Brottet riktade sig inte mot kommunen och kommunen var väl informerad om brottsmisstankarna när tilläggsavtalet upprättades.

U.H. gör gällande att tilläggsavtalet är ogiltigt i första hand eftersom det inskränker hans rättigheter enligt lagen (1982:80) om anställningsskydd och i andra hand p.g.a. att det är oskäligt enligt 36 § avtalslagen.

Förutsättningen för att ett avskedande skall få ske är att arbetstagaren grovt har åsidosatt sina åtaganden mot arbetsgivaren. Det har inte ens i påstått att U.H. åsidosatt sina åligganden mot kommunen. Kommunen har tvärt om muntligen vid sammanträde bekräftat att U.H. skötte sitt arbete utan anmärkning. Kommunen har dessutom känt till att U.H. var misstänkt för det brott han dömts för sedan vintern 1999. Någon annan omständighet har inte åberopats som grund för avskedandet. När det gäller såväl avskedande som uppsägning får dessa, såvitt de hänför sig till arbetstagaren personligen, inte grunda sig på omständigheter som arbetsgivaren känt till mer än två månader. Kommunen har känt till omständigheterna i mer än två månader vid avskedandet. Det finns inga omständigheter som ens skulle ha räckt till för en giltig uppsägning och avskedandet skall därför förklaras ogiltigt.

U.H. har blivit felaktigt avskedad. Han har därför rätt till skadestånd från arbetsgivaren. Den skada U.H. lider kan ännu inte överblickas, det råder ovisshet om rättsförhållandet och det är till förfång för honom.

Kommunen har till utveckling av sitt bestridande anfört följande. Kommunen har aldrig haft sotningsverksamhet i egen regi utan denna har alltid lagts ut på entreprenad. År 1988 ingicks avtal om sotning mellan räddningsnämnden i Hässleholms kommun och U.H. U.H. förordnades som skorstensfejarmästare och i avtalet förband sig U.H. att själv eller genom anställd personal utföra all föreskriven sotning inom vissa distrikt i kommunen. Under hela avtalstiden har parterna tillämpat villkoren i Svenska Kommunförbundets och Sveriges Skorstensfejarmästares Riksförbunds normalavtal för sotningsverksamhet; något sådant avtal kom dock aldrig att tecknas skriftligen.

Under åren 1988 till 1994 utförde U.H. sotningsverksamheten genom det egna bolaget Hässleholms Sotningsväsende AB. U.H. var själv anställd i bolaget och hade ytterligare några sotare anställda. Ersättning för sotningen erhöles genom att bolaget fakturerade fastighetsägare för utfört sotningsarbete. Hässleholms kommun har inte betalat någon lön till U.H.

År 1994 fick bolaget ekonomiska problem och gick i konkurs. Bolaget köptes då av en person vid namn B.N. och bolaget fick namnet Nya

Hässleholms Sotningsväsende AB. Det nya bolaget anställde U.H. som sotarmästare, eftersom han hade uppdragsavtal och förordnande som skorstensfejarmästare i kommunen. År 1999 avskedades U.H. med omedelbar verkan av bolaget p.g.a. misstankar om ekonomisk brottslighet.

I samband med att U.H. blev föremål för förundersökning angående misstanke om ekonomisk brottslighet mot det företag han var anställd i, fördes diskussioner om kommunens möjligheter att häva uppdragsavtalet med U.H. Under den inledande utredningstiden avstängdes U.H. från sitt uppdrag och sotarmästaren L.J. förordnades tillfälligt som sotarmästare i kommunen. Mot bakgrund av att polisutredningen var i ett inledningsskede och U.H:s skuld således inte var klarlagd fick U.H. återuppta sotningsverksamheten efter det att ett tilläggsavtal träffats mellan parterna som reglerade kommunens rätt att häva uppdragsavtalet under vissa förhållanden. Vid de förhandlingar som ledde fram till tilläggsavtalet deltog förutom U.H. och kommunen även Sveriges Skorstensfejarmästares Riksförbund. Tilläggsavtalet stadgar bl.a. att kommunen kan häva avtalet utan iakttagande av någon uppsägningstid om U.H. döms för ekonomisk brottslighet som har samband med hans nuvarande eller tidigare sotningsverksamhet. Förundersökningen mot U.H. ledde fram till åtal för trolöshet mot huvudman. U.H. dömdes för brotten av tingsrätten i november 2001. Hovrätten fastställde tingsrättens fällande dom i november 2002 varefter Högsta domstolen vägrade prövningstillstånd i juni 2003. Sedan domen vann laga kraft har kommunen fört diskussioner med U.H. om ett frivilligt upphörande av avtalet som bland annat innefattade viss tid för avveckling av personal och inventarier. Någon frivillig uppgörelse kom dock inte till stånd, varför kommunen med stöd av tilläggsavtalet hävde uppdragsavtalet den 11 september 2003.

Trots ordalydelsen i anställningsbeslutet från 1988 har U.H. aldrig haft någon anställning i Hässleholms kommun. U.H. har bedrivit sotningsverksamhet genom eget bolag, Hässleholms Sotningsväsende AB, som han själv varit anställd i under åren 1988-1994. Bolaget gick i konkurs 1994 och härefter har U.H. varit anställd i Nya Hässleholms Sotningsväsende AB och det var under denna tid som H. gjorde sig skyldig till de ekonomiska brott han fällt till ansvar för.

Hässleholms kommun har aldrig betalat ut lön, semesterersättning, sjukersättning eller motsvarande ersättning till U.H.

U.H. har genmält: Han har själv uppfattat sig som anställd av kommunen. Anställningen har bl.a. inneburit att U.H. har svarat för kommunens skyldighet att utföra sotningsverksamhet enligt räddningstjänstlagen samt att granska nybyggningsritningar vad gäller imkanaler, eldstäder och rökkanaler samt att ansvara för brandsynsverksamheten. Betalningen för sitt arbete har U.H. inledningsvis fått, dels genom att han gentemot kommunen åtagit sig att driva in av kommunen fastställda avgifter för sotning, dels genom att han erhållit lön direkt från kommunen för brandsynsverksamheten m.m. För den senare lönen lämnade kommunen kontrolluppgift som arbetsgivare. Betalningen uppgick till 8 757 kr för 1991. – I samband med fastställande av

ny sotningstaxa, gällande från 2001-04-01, bakades ersättningen in i sotningstaxan. Detta medförde inte några ändringar vad gäller U.H:s arbets- eller avtalsförhållanden i övrigt. – Beträffande anställningen i övrigt skall beaktas att det arbete U.H. utförde åt kommunen har innefattat myndighetsutövning och för det fall U.H. skulle utföra någon skadeståndsgrundande handling i tjänsten har kommunen fullt skadeståndsansvar i egenskap av principal. – Det sätt på vilket en anställd får lön kan variera och att U.H. åtagit sig att sköta omhändertagande av betalning innebär inte att han inte är anställd. Kommunen har utövat kontroll över när, var och hur arbetet har utförts. U.H. har fört protokoll över verksamheten i en kontrollbok. Denna kontrollbok är kommunens egendom och kommunen har härigenom hela tiden haft möjlighet till full kontroll över och insyn i hans arbete. – U.H. har fått ersättning för sina utlägg genom att dessa har varit inkluderade i taxan. Taxan har bestämts av kommunen och den har beräknats i förhållande till tid och arbetsanspanning. Skorstensfejare ingår i kommunens organisation; kommunen är skyldig att hålla med skorstensfejare. – Normalavtalet ingår inte i avtalet mellan U.H. och kommunen. Även om normalavtalet skulle vara gällande mellan parterna innebär det inte att det inte är fråga om en anställning. – I.E., som undertecknat det första anställningsavtalet har uppgett att kommunen inte ville teckna ett s.k. normalavtal med U.H. eftersom det bedömdes vara till nackdel för kommunen. De förändringar som har skett under anställningsförhållandet har inte varit av sådan art att anställningsförhållandet har upphört. Det har t.ex. varit förändringar ifråga vilket sätt kommunen skulle ersätta U.H. U.H. har fått betalt för sitt arbete dels genom att han åtagit sig att driva in av kommunen fastställda avgifter för sotning, dels genom att han erhållit lön direkt från kommunen för brandsynsverksamhet m.m. U.H. har inte före denna tvist fått vetskap om att han avförts som anställd 1991. Det faktum att U.H. varit anställd på andra bolag och även erhållit lön från andra bolag förändrar inte hans avtalsförhållande med kommunen. – Av intresse är att normalavtalet stadgar att eventuella tvister skall avgöras genom skiljeförfarande. Om kommunen anser att normalavtalet gäller mellan parterna borde den i konsekvens härmed åberopa skiljeklausulen. – Tilläggsavtalet är i första hand ogiltigt eftersom det inskränker tvingande lagstiftning. I andra hand är avtalet ogiltigt eftersom det är oskäligt. Kommunen utsatte U.H. för påtryckningar när denne var misstänkt för brott och låg i konflikt med sin tidigare arbetsgivare som avskedat honom. De sade till honom att de hade förordnat en tillfällig skorstensfejarmästare och att han var tvungen att skriva under avtalet om han ville börja sota igen.

Kommunen har genmält: Normalavtalet har hela tiden tillämpats mellan kommunen och U.H. och har således kommit att gälla mellan parterna genom konkludent handlande i förening med passivitet. Det finns ett muntligt avtal mellan kommunen och U.H. Det sagda framgår även av brottmålsdomen vari U.H:s egen uppfattning om sitt uppdrag redovisats. Normalavtalet har varit en förutsättning för uppdraget. – Om avtalsförhållandet mellan kommunen och U.H. skulle vara att betrakta som ett anställningsförhållande upphörde det 1991 då det i kommunens register gjordes en formell anteckning om att U.H. bedrev verksamheten i privat regi och inte som anställd. Under alla

förhållanden har ett eventuellt anställningsförhållande upphört 1994 när U.H. tog anställning hos B.N. – Kommunen har inte utövat någon arbetsledning för U.H:s arbete. Fristerna för när sotning skall utföras är lagreglerade och ligger utanför kommunens kontroll. Skorstensfejaren är ansvarig för att arbetet sker i enlighet med de regler som gäller. I samband med att U.H. anlätades som skorstensfejarmästare hyrde han i egen regi lokal för verksamheten, leasade ett flertal bilar samt anskaffade arbetsredskap för arbetets utförande. Kommunen har inte utgett någon ersättning till U.H. i form av utlägg för maskiner eller annan utrustning. U.H. har debiterat fastighetsägarna efter utfört arbete. Ersättningen har varit relaterad till arbetsresultatet. Det faktum att debitering sker enligt taxor förändrar ingenting. Även renhållning debiteras genom taxor som sätts av kommunen. Detta innebär emellertid inte att t.ex. Ragnsells inte betraktas som en självständig entreprenör. Det avgörande för bedömningen av huruvida U.H. skall anses ha haft ett anställningsavtal med kommunen är inte att kommunen har en skyldighet att hålla med skorstensfejare. Det faktum att normalavtalet har gällt mellan parterna innebär att det varit fråga om ett uppdragsavtal och inte ett anställningsavtal. Som stöd för detta kan anföras § 2 i normalavtalet som stadgar att skorstensfejarmästare förbinder sig att själv eller genom anställd personal utföra all föreskriven sotning. En sådan skrivning skulle aldrig finnas i ett anställningsavtal. – Uppsägningen av uppdragsavtalet har skett med stöd av tilläggsavtalet. Det faktum att tilläggsavtal tecknats mellan parterna, med anledning av den då inledda förundersökning, där U.H. vidgick att uppdragsavtal förelåg och att detta kunde hävas om U.H. dömdes för ekonomisk brottslighet som hade samband med hans sotningsverksamhet, tyder på att även U.H. uppfattat parternas avtal som ett uppdragsavtal. Kommunen har haft rätt att häva uppdragsavtalet sedan U.H., genom dom som vunnit laga kraft, dömts till ansvar för trolöshet mot huvudman. – Även om U.H. skulle ha varit anställd har kommunen haft saklig grund att skilja honom från anställningen på sätt som skett.

BEVISNING

På U.H:s begäran har partsförhör under sanningsförsäkran ägt rum med honom själv samt vittnesförhör hållits med f d räddningschefen I.E.

Även kommunen har åberopat vittnesförhör med f d räddningschefen I.E. samt härutöver även med f d räddningschefen B.S., f d personalchefen Å.P., förbundsjuristen P.H. vid Svenska kommunförbundet och med f d verkställande direktören C-G.A. vid Sveriges Skorstensfejarmästares Riksförbund.

Parterna har åberopat skriftlig bevisning.

TINGSRÄTTENS BEDÖMNING

U.H. har gjort gällande att han den 1 maj 1988 anställdes som skorstensfejarmästare i sotningsdistrikten Hässleholm C – Vinslöv – Sösdala och att han den 1 januari 1990 erhöll motsvarande anställning i

sotningsdistriktet Bjärnum – Hästveda – Vittsjö. Kommunen har – i första hand – bestritt att något anställningsavtal ingåtts.

Frågan om U.H. varit anställd av Hässleholms kommun och således varit att betrakta som arbetstagare i den mening som avses i Lagen (1976:580) om anställningsskydd skall avgöras efter en helhetsbedömning av samtliga omständigheter.

De av U.H. åberopade besluten från april 1988 och september 1989 innehåller båda ordet anställning; det förstnämnda är rubricerat ”Anställningsbeslut” och enligt det senare beslutar räddningsnämnden ”att U.H. anställs som skorstensfejarmästare”. Ordvalet talar således för att kommunen inte avsett att endast uppdra åt U.H. att som entreprenör utföra skorstensfejarmästaruppgifterna.

U.H. har själv uppgett att kommunen, som företräddes av dåvarande räddningschefen I.E., inte ville att det s k normalavtalet skulle gälla utan att skorstensfejarmästaren skulle vara anställd samt att han betraktat sig som anställd av kommunen.

I.E. har vittnat att kommunen i slutet av 1980-talet hade uppfattningen att normalavtalet för skorstensfejarmästare var ett för kommunen mycket oförmånligt avtal, som inte skulle tillämpas då U.H. förordnades för uppdraget. I.E. ansåg att normalavtalet närmast var att anse som ett slavkontrakt för kommunen, eftersom detta gjorde det näst intill omöjligt för kommunen att säga upp uppdragstagare för vilka avtalet gällde, utan mycket stora kostnader. Hans uppfattning delades av räddningsnämndens ordförande och vice ordförande. För att på något sätt ”binda upp” U.H. anställdes denne istället. I.E. har emellertid också vittnat att avsikten aldrig varit att kommunen skulle driva sotningsverksamheten i egen regi, utan att både kommunen och U.H. varit helt införstådda med att denne skulle vara kommunens entreprenör. Det överlämnades åt honom att avgöra hur arbetet skulle organiseras och bedrivas och förekom inte några löneförhandlingar med eller någon arbetsledning över U.H. Syftet med att rubricera avtalet som en anställning var enligt I.E. endast att skorstensfejarmästaren skulle bli lättare att avskeda. I.E. har i detta sammanhang hänvisat till att motsvarande avtalsförhållande gällde mellan kommunen och dess deltidsbrandmän, som också var ”anställda” fast de inte stod under kommunens arbetsledning och kontroll.

Av U.H:s egna uppgifter, vilka även stöds av vad I.E. berättat, har framgått att han i samband med att han blev förordnad som skorstensfejarmästare i Hässleholm övertog inkråmet i sin företrädare E.L:s rörelse. Han övertog sex eller sju av dennes anställda. I förvärvet ingick ett fordon per anställd och han hyrde även de lokaler som L. tidigare hyrt för verksamheten. U.H. bedrev verksamheten i aktiebolagsform.

Mot bakgrund av det nu anförda finner tingsrätten inte att det förhållandet att ordet ”anställd” använts i kommunens båda beslut från april 1988 och september 1989 bör tillmätas någon avgörande betydelse då det gäller

bedömningen av om U.H. är att anse som arbetstagare. Kommunens avsikt med denna rubricering har uppenbarligen endast varit att undvika att normalavtalet blev gällande mellan parterna och man har trots sig uppnå detta genom att tillskapa vad som kan betecknas som en omöjlig hybrid, nämligen "anställd entreprenör". Då det gäller det verkliga avtalsinnehållet har emellertid ingendera parten, då avtalet ingicks, varit av uppfattningen att kommunen skulle driva söttningsverksamheten i egen regi med U.H. som arbetstagare.

Vad så gäller de övriga omständigheter som kan vara av betydelse för bedömningen av om U.H. varit arbetstagare eller ej har denne särskilt påpekat att han erhållit viss ersättning från kommunen för vilken kontrolluppgift lämnats och sociala avgifter betalats. Genom förhöret med Å.P. är emellertid utrett att den utbetalade ersättningen avsåg årsarvode till skorstensfejarmästare enligt avtal mellan Svenska kommunförbundet och Sveriges Skorstensfejarmästares Riksförbund och inte utgjorde lön till U.H. Det är vidare visat att U.H:s arvode av misstag kommit att hanteras som lön för inkomståret 1991 men att detta därefter rättades till och att hans arvode därefter hanterats som uppdragsersättning.

Utredningen i målet visar entydigt att U.H. bedrivit verksamheten som skorstensfejarmästare helt självständigt med hjälp av egna anställda eller som anställd i annans bolag, att han på egen hand införskaffat och svarat för arbetsredskap, arbetsfordon och lokal för verksamheten utan någon inblandning från kommunens sida. Kommunen har varken utövat någon arbetsledning eller kontroll av hur arbetsåliggandena utfördes. Det är genom U.H:s egna uppgifter och förhören med I.E. och B.S. visat att den kontrollbok som U.H. fört inte haft till syfte att ge kommunen möjlighet att utöva kontroll över honom som anställd. I.E. har vittnat att han som räddningschef endast tittade i boken vid ett par tillfällen en kortare tid efter det att U.H. blivit skorstensfejarmästare och det har också framgått att kontrollboken förs på grund av författningsföreskrifter i brandskyddslagstiftningen.

Genom förhöret med B.S., som varit räddningschef i Hässleholms kommun från 1992, är visat att normalavtalets bestämmelser i praktiken tillämpats mellan Kommunen och U.H. och att uppkomna tvistefrågor löstes med stöd av detta avtal.

Då det gäller övriga omständigheter av betydelse för bedömningen av U.H:s ställning som arbetstagare eller uppdragstagare har Å.P. vittnat att man på personalavdelningen betraktat honom som självständig entreprenör och det är genom förhören med honom och B.S. visat att några löneförhandlingar med U.H. inte förekommit och att han heller inte deltagit i kommunens personalfester eller på annat sätt i socialt hänseende betraktats som arbetstagare.

Vid en helhetsbedömning finner tingsrätten visat att U.H. aldrig betraktats som arbetstagare av kommunen och att han själv inte heller ansett sig som annat än en självständig uppdragstagare. Något anställningsförhållande har

således inte förelegat mellan kommunen och U.H. Kommunen har därför inte brutit mot LAS då man hävde avtalet med U.H. Käromålet skall ogillas.

Vid denna utgång skall U.H. förpliktas utge ersättning för kommunens rättegångskostnader. Vad kommunen yrkat framstår som skäligt. Detta gäller även de kostnader som uppstått genom att Göran Söderlöf biträtt ombudet.

DOMSLUT

1. Käromålet ogillas.
2. U.H. förpliktas utge ersättning för Hässleholms kommuns rättegångskostnader med etthundratjugotvåusenåttio (122 080) kr varav 93 600 kr avser arvode, 8 500 kr avser reskostnader och 19 980 kr avser ersättning till förbundsjuristen Göran Söderlöf.
3. Tingsrätten fastställer ersättning enligt rättshjälpslagen åt Gunnar Persson med sjuttiotusensexhundratjugofem (70 625) kr avseende arbete.